

Melodrama și varieteul

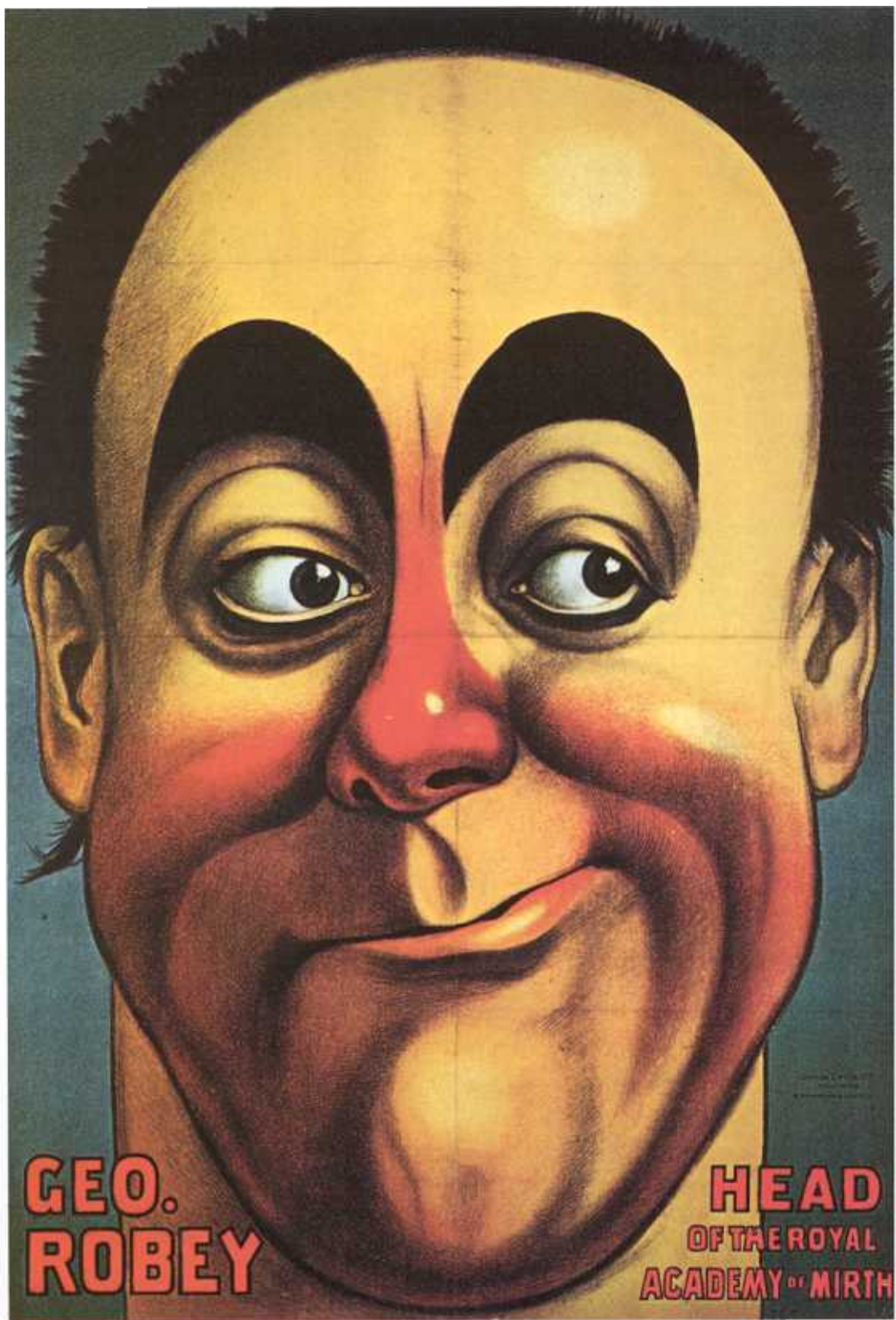
În cercurile literare secolul al XIX-lea este privit ca o perioadă în care dramaturgia a decăzut aproape până la dispariție. S-a dezvoltat, în schimb, o nouă formă "totală" de artă, un teatru bazat pe spectacol, grandoare și sentimentalism - melodrama.

Deși disprețuită de mulți critici, considerată o formă elementară de divertisment, melodrama era extrem de populară în rândul audienței engleze din secolul al XIX-lea. Cererea pentru asemenea spectacole extravagante a durat de-a lungul întregului secol, până la Primul Război Mondial.

Luminile rampei

O cauză care a dus la dezvoltarea melodramei a fost și dimensiunea tot mai mare a teatrelor la începutul secolului al XIX-lea. Construite în concordanță cu o populație în continuă creștere, unele teatre, cum ar fi Covent Garden's Theatre Royal, reconstruit în 1802 cu 2800 de locuri, încurajau scoaterea în evidență a "personalității actorului". Distanța dintre scena iluminată de lumânări și galeriile de la înălțime era imensă, făcându-i pe actori să strige pentru a putea fi auziți de spectatori. Tehnicile subtile, cum ar fi mormăitul în barbă, au devenit imposibil de aplicat.

În asemenea condiții, au devenit eficiente doar tehnicile dure și lipsite de rafinament. Dialogul complex și descrierile au fost

☉ Henry Irving, un celebru actor al epocii victoriene, și-a câștigat reputația prin rolul din *The Bells* (1871), în care interpreta un bărbat hărțuit de sunetul clopoșeilor atârnați la calul ce aparținuse unui călător pe care acesta îl omorâse și îl jefuise. În scena finală este condamnat de un tribunal-fantomă.

☉ George Robey (1869-1954), a fost una dintre vedetele teatrului de revistă. Cu toate că a reușit să joace până la sfârșitul vieții, cariera lui a înregistrat un declin după 1920. În vremurile lui de glorie, era un maestru a tehnicilor teatrului de revistă: trăncăneala, glumele și o rapidă schimbare de dispoziție.

Mander & Mitchelson Theatre Collection

înlocuite de cântece, personaje stereotipe și acțiune rapidă, palpitantă. Legile teatrelor au încurajat și ele avântul melodramei. Prin Actul de Licențiere din 1737, doar câteva teatre selecte, cum ar fi Drury Lane sau Covent Garden, aveau dreptul să prezinte piese de teatru serioase sau "legitime". Teatrele "minore" au fost nevoite să devină teatre "burlești", ce puteau pune în scenă spectacole cu o anumită încărcătură de muzică și de cântece. Astfel a fost încurajat divertismentul bazat pe muzică și spectacol – ilustrat prin costume pitorești, decoruri și alte efecte de scenă – decât pe efectul cuvântului rostit.

Exploziile, luminile multicolore, focurile de artificii și trapele erau elementele obișnuite ale melodramelor. Iluminatul cu petrol lampant și cu gaz (de unde denumirea de "luminile rampei") a început să apară în Londra în jurul anului 1820.

Eroi și ticăloși

Intrigile se învârtă de obicei în jurul celor mai impresionante catastrofe și a celor mai chinătoare situații - crime, răpiri, cutremure de pământ, explozii și naufragii. Aceste acțiuni lipsite de orice rafinament, de un senzational deliberat, necesitau apariția unor personaje stereotip. Piesă după piesă, eroii și eroinele erau înconjurați de ticăloși amenințători. Personajele principale ale unei melodrame – eroul, eroina, ticălosul, bătrânul și bătrâna împreună cu bărbatul și femeia comică – erau de obicei astfel concepute încât să fie foarte ușor de recunoscut, imediat ce își făceau intrarea pe scenă.

Eroul curajos, plin de loialitate, era de obicei tânăr și chipeș. Eroina, prin definiție foarte virtuoasă, chiar dacă uneori capricioasă și prea încăpățanată pentru acele vremuri, îl completa perfect pe erou prin intermediul tinereții și frumuseții ei naturale. Ticăloșii, fie ei vagabonzi gălăgioși sau aristocrați mai rafinați și mai calculați, puteau fi identificați prin înfățișarea sumbră și îmbrăcămintea întunecată, prin mustățile lor răsucite și, prin fetele lor contorsionate de răutate. Acești ticăloși erau adesea criticați la scenă deschisă și de publicul pasionat, în momentele cele mai dramatice ale spectacolului.

○ O punere în scenă, din anul 1858, a pantomimei *Regele Cetății*, la teatrul Princess din Londra. Acest spectacol popular a devenit un spectacol de Crăciun doar pentru copii.

Mander & Mitchenson Theatre Collection

A SOUVENIR OF
"A ROYAL DIVORCE"
With the Compliments
of W. W. KELLY

O selecție a programelor melodramelor din secolul al XIX-lea. Titlurile lor, cum ar fi *Un bărbat diversionist* sau *Onoarea unui soldat*, fac o trimitere directă la temele pline de sentimentalism și senzație, apreciate de public.

Limbajul melodramei era răsunător și plin de semne de exclamație. Personajele trăiau și jucau într-o lume foarte clară din punct de vedere moral, în care viciul și virtutea nu se amestecau. Formula consacrată a unui complot bine susținut dar improbabil – ticălosul care se căiește și un sfârșit fericit – în amestec cu spectacolul și cu sentimentalismul, erau etalate an după an atât în teatrele celebre cât și în cele ieftine, faimoasele "Penny Gaffs" din East End-ul londonez.

Societatea engleză din secolul al XIX-lea era dominată de reguli morale stricte, în care modul de a te îmbrăca, de a vorbi, de a te purta sau conduita sexuală erau judecate de ambele straturi ale societății. Nu este surprinzător faptul că asemenea extravagante burlești prezenta o lume de fantezie pe placul noii clase mijlocii, influențabile și semi-educate, dar și al clasei muncitoare. Ca multe filme din ziua de azi, melodramele stârneau interesul prin indulgența față de formele de violență, iar finalul era aproape întotdeauna unul în care binele și ordinea triumfau.

Comploturi cu jafuri

Unul dintre cei mai buni scriitori de melodrame ai epocii victoriene a fost irlandezul Dion Boucicault (1822-1890). Piesa lui, *London Assurance*, a fost una dintre cele mai vizionate, vreme de mai mulți ani. Spectacolul său cel mai bine cunoscut este *Frații corsicani*, în care actorul Charles Kean, cunoscut pentru scenele sale "grele", a jucat rolul principal.

Cele mai multe melodrame au fost scrise de "scriitorii". Aceștia căutau constant noi intrigi, furau din lucrările contemporane sau din cele clasice, mai vechi, doar pentru a-și îndeplini cota anuală de piese. Acest plagiat generalizat poate fi pus pe lipsa unei legi adecvate care să apere drepturile de autor. Marii scriitori, cum

ar fi Sir Walter Scott, erau considerați cinstiți. Asemenea autori scriseseră lucrări care, după ce erau analizate în profunzime, puteau fi ușor adaptate standardelor unei melodrame. Plagiatorii călătoreau des la Paris cu scopul declarat de a vedea și de a cumpăra copii ale ultimelor succese de piață, care urmau să fie traduse rapid (adesea în drum spre casă) și puse în scenă la Londra, în câteva zile.

În ciuda deficiențelor multora dintre scriitori, melodramele s-au adaptat gustului în schimbare al publicului din secolul al XIX-lea. În primii ani, aproape toate decorurile erau medievale, gotice sau orientale. Eroii și eroinele erau adesea ținuți captivi în regiuni montane de bandiții sălbatici sau de tiranii ce locuiau în castelele uzurpate. Aceste melodrame timpurii utilizau frecvent efecte supranaturale. Fantomele luau adesea înfățișarea unor ticăloși decedați care se reîntorceau pentru a-l avertiza pe erou asupra iminenței unui pericol major.

În același timp, multe melodrame aveau decoruri militare sau navale. Aceste piese făceau apel la patriotismul cetățenilor britanici, cu referire directă la războaiele maritime purtate de Marea Britanie cu alte puteri maritime. Absolut nesurprinzător, eroul tipic era bravul soldat britanic luptând cu dușmanul străin.

Dramaturgia locală

La jumătatea secolului al 19-lea autorii de melodrame și-au îndreptat privirea dinspre evul mediu, estul exotic și supranatural spre teme mai comune ale existenței zilnice. Această formă de dramaturgie "locală", după cum a fost denumită, a primit un nou impuls prin dramatizarea romanelor lui Charles Dickens, prin care publicul s-a obișnuit cu scenele de familie, prezentate în stil melodramatic.

Tema uzuală a acestui gen de dramaturgie implică un tată adus în pragul nebuliei din

Marsden & Michelson Theatre Collection

● Coperta unei partituri cu cântecele celebre ale teatrele de revistă din secolul al XIX-lea. Odată cu creșterea succesului teatrele de revistă s-au mutat din taverne în clădiri destinate acestui scop. În perioada de glorie clădirile teatrele de revistă erau imense și bogat decorate.

▼ Teatrul de revistă Mogul, din Londra, construit de J D Linton (1873). Teatrele de revistă erau iubite pentru atmosfera relaxantă și pentru spectacolele oferite.

Marsden & Michelson Theatre Collection

cauza răpirii fiicei sale de un bărbat josnic, lipsit de onoare, urmat de prezentarea degradării agonizante și căința fetei. Finalul descrie de obicei restabilirea înțelepciunii și dragostei, și reconcilierea dintre tată și fiică. Majoritatea melodramelor domestice, familia este considerată cea mai indispensabilă dintre instituțiile sociale, distrugerea ei punând în pericol toate valorile morale ale societății.

O altă trăsătură a melodramelor domestice, cum ar fi *The Lear of Private Life* sau *Father and Daughter*, scrise de Moncrieff, este aceea că eroina este descrisă ca o fată de la țară și Londra este scena suferințelor sale. Provincia idealizată este locul unei vieți de familie și relațiilor sociale sănătoase, în comparație cu murdăria și depravarea marilor orașe prezentate publicului spectator. Provincia era descrisă ca un fel de paradis pierdut. Corupția marilor orașe – jocurile de noroc, băutura și criminalitatea – sunt subiecte obișnuite ale melodramelor domestice victoriene (cea mai celebră este cea compusă de Pitt, *Sweeney Todd*).

La sfârșitul secolului al 19-lea, melodrama își câștigase adepți atât în clasa mijlocie cât și în cea nobiliară. Personajele ei obișnuite însă făceau parte din marea clasă a populației muncitoare din marile orașe. În ciuda acestei atracții populare și a asocierii cu dramaturgia

“nelegitimă”, ea nu trebuie considerată ca un teatru “alternativ”, în sens subversiv. Valorile promovate de melodrame erau cele ale ordinii sociale. Energia robustă, teatrală, cu muzică și spectacol, alături de apelul direct, sentimental adresat inimii, au captivat și au distrat publicul Marii Britanii timp de mai bine de un secol.

Varieteul

O formă de divertisment mult mai îndrăzneță și fără ascunzișuri care a evoluat în secolul al XIX-lea, a fost teatrul de revistă. Teatrul de revistă își trage rădăcinile din tavernele și cârciumile din secolul al XVIII-lea, care au găzduit multe forme de “divertisment”. În prima parte a perioadei victoriene, cârciumile s-au înmulțit rapid, mărindu-și suprafețele pentru a putea face față și ca locuri de cântat sau de dansat.

Aceste așezăminte reprezentau adevărată atracție pentru populația orașelor care dorea să scape de cenușiul luptei lor zilnice pentru existență care era foarte greu de suportat. La teatrul de revistă, publicul putea să cânte și să râdă alături de actorii care caricaturizau și parodiau evenimente familiale, cum ar fi nunțile, funeraliile, perioada fericită dinaintea de căsătorie și încercările la care te supunea viața de om căsătorit.

WORDS and MUSIC
By
HARRY B. NORRIS.

▲ Vedetele teatrele de revistă erau imortalizate. Vesta Tilley (1864-1952) a ajuns celebră interpretând personajul masculin al unui impostor.

Locul de baștină al teatrului de revistă este considerat East End-ul (Cartierul de est) londonez, cu viața tumultuoasă a docurilor și agitația populației migrante, dar a înflorit și în alte orașe, cum ar fi Liverpool, Newcastle, Glasgow sau Manchester.

Magia teatrului de revistă constă în atmosfera creată – o relație intimă, în ambele sensuri între actor și public. Vedetele teatrele de revistă au devenit nemuritoare – nume ca Marie Lloyd, Vesta Tilley, Eugene Stratton și George Robey trăiesc și acum, asemenea cântecelor sentimentale sau comice ale lor.

Marie Lloyd, descrisă ca având “o inimă de dimensiunea catedralei Charing Cross”, este și astăzi văzută ca întruchiparea spiritului teatrului de revistă de dinaintea de primul război mondial. La început, popularitatea ei se datora cântecelor sale tinerești, chiar școlărești. Modul de interpretare a cântecelor, cu gesturi sugestive, i-au adus reputația pentru *double entendre* (cu dublu înțeles), iar sinceritatea ei vioaie au câștigat audiența. Un critic contemporan a descris-o ca “femeia cunoscătoare, persoana tânără sofisticată pentru care viața nu are secrete, cu o încredere de sine imperturbabilă și cu obiceiul de a trage cu ochiul după fiecare cuvânt”.

Într-o epocă cu moralitate exagerată, inhibată, cântecele și comedia oferită de teatrul de revistă dădea oamenilor posibilitatea de a demasca autoritățile sau să parodieze experiențe familiare. Un cântec descrie felul în care un bețiv își termină seara prin întâlnirea cu un polițist corupt:

*Stelele ce clipeau alungau întunericul,
Noaptea era calmă și clară;
Aerul era înmiresmat cu dulci parfumuri,*

● Marie Lloyd (1870-1922) este și astăzi considerată întru chiparea spiritului teatrului de revistă de înainte de primul război mondial. La început, popularitatea ei s-a datorat cântecelor tinerești, școlarești pe care le interpreta. Însă cu cântece ca *Atunci ai făcut cu ochiul celălalt* (prezentat aici în coperta partiturii), jocul ei scenic a devenit mai îndrăzneț și actrița a jucat adesea rolul unor femei bete.

Mander & Mitchenson Theatre Collection

● Harry Tate și-a făcut debutul muzical în 1895. El era celebru pentru cupletele referitoare la viața sportivă.

*Si eu eram plin de bere.
Mă stăpâneam, butelcuța era închisă,
Chiar că mi-a stricat privelistea;
Însă un "curcan" zelos m-a oprit brusca
— Eram singuri în noaptea aceea!
Corul: Doar noi doi, doar noi doi
Doar eu și măscăriciul în albastru.
Mi-a dat drumul la guler, dar și-a reținut
juma' de dolar
A zâmbit când ne-am despărțit pentru că
eram și eu "dus"!*

Multe ale cântece ale spectacolelor muzicale descriu modul în care tinerii au scăpat din întâlnirea cu femeii pierdute. În cântecul *Clopoțele Londrei*, T W Barret descrie aventurile avute cu femeii lipsite de scrupule, din cartierul West End. Pentru a adăuga efect comic, el interpretează cântecul în haine preoțești:

*Corul: Ob! Clopote din Turnul Londrei!
Ding-dong! Am fost distrus!
Tuns și dezbrăcat, înmuțat și înfrânt
Pe clopoțele Londrei!*

*Maudie a fost prima și ea
A fost prima care m-a învăluit:
M-a sărutat de două ori — apoi cu un zâmbet,
Mi-a spus "Noaptea bună" — mi-a răpit
promisiunea!
Curând, o altă înjuponată, Flo',*

*Mi-a spus "O, iubitele te iubesc așa de mult!"
Și această frumusețe, șarmantă
Mi-a răpit inelul chiar de pe deget!*

Situațiile domestice au fost și ele teme obișnuite pentru multe cântece ale teatrelor de revistă. Dificultățile în a întreține casa și căminul, în ciuda sărăciei, au fost o temă favorită. *Blue Ribbon Jane*, compus de Albert Chevalier, descrie un bărbat în căutarea unei soții cumpătate, pentru ca în final să-și dea seama că aceasta era o mare mândăcioasă:

*Lua doar un platou cu melci și una sau
două 'mbucături
Lua doar o gustare, juma' lămâie, juma'
frișcă,
Lua o chintală de curmale și câteva arabide,
Lua ciocolata ca pe un energizant.
Apoi termina un grătar dublu,
Mânca afumătura și icrele.
Când îi șopteam: 'Draga mea, Jane, iubiți-
ca mea,
'Ai terminat?' îmi răspundea "Nu!"*

Într-un alt cântec celebru, Arthur Lloyd descrie numărul din ce în ce mai mare al rudelor sale, pe un ton de panică crescândă:

*Acela-i unchiul - și fratele - și
Sora ei - și mama ei*

*Și mătușa ei - și iată o alta
Care e verișoară cu mama ei.*

Problemele familiale, privite prin prisma femeilor, au aceeași tentă de umor lugubru. Așteptările soției din *Micul nostru cămin fericit*, într-un cântec compus de Harry-Randall, fac aluzie la nevoia de bani. Atunci când femeia nu mai era creditată de negustori, acoperișul casei se prăbușea, scările au fost puse pe foc și "Nu am plătit ultimul trimestru și urmează să ne închidă apa". Cântărețul continuă să declare "Sunt la fel de fericit ca toți ceilalți din zilele noastre".

Vremurile bune de odinioară

În spatele cântecelor teatrelor de revistă exista multă experiență dobândită, cunoscută de audiența contemporană, ceea ce a făcut ca ele să fie la modă o vreme atât de îndelungată. La fel ca melodrama, teatrul de revistă oferea oamenilor de rând un mijloc de a fugi de frustrările vieții zilnice.

Atât melodrama cât și varieteurile, ca forme de divertisment, au cunoscut un declin după primul război mondial, odată cu apariția radioului și televiziunii. În anii 1930 a apărut o nouă generație de actori și un nou stil de divertisment. Dar nostalgia față de "vremurile bune de odinioară" ale melodramei și a varietelui rămâne puternică.